

المملكة العربية السعودية
وزارة التعليم العالي
جامعة الملك سعود
كلية التربية
قسم الإدارة التربوية

مدى إدراك وكلاء المدارس لمهام مدير المدرسة

" دراسة ميدانية بمدينة حائل "

قدمت هذه الرسالة استكمالاً لمتطلبات درجة الماجستير في الآداب
(تخصص إدارة تربوية)

إعداد /

تركي بن علي حمود المطلق الشمري

إشراف الدكتور /

محمد بن عبد الله الحصيني

الفصل الدراسي الثاني ١٤٢٥/٢٤ هـ

مدى إدراك وكلاء المدارس لمهام مدير المدرسة

" دراسة ميدانية بمدينة حائل "

إعداد /

تركي بن علي حمود المطلق الشمري

نوقشت هذه الرسالة يوم الأربعاء ١٠ / ٢ / ١٤٢٥ هـ
الموافق ٣١ / ٣ / ٢٠٠٤ م

أعضاء لجنة المناقشة

التوقيع	الاسم
.....	د/ محمد بن عبد الله الحصيني (مقررأ)
.....	أ.د/ فهد بن إبراهيم الحبيب (عضواً)
.....	أ.د/ عبد الله بن عبد اللطيف الجبر (عضواً)

ملخص الدراسة :

( )
- -):
: (-
:
) -
.
( ):
-
.
( ):
-
:
-):

o

.(
):

-

-

:

:

-

.

:

-

.

-

.

-

.

-

.

فهرس المحتويات

:

:
:
-
-
:
-
-

1.

⋮

الفصل الأول

مقدمة الدراسة ومشكلاتها

الفصل الأول

مقدمة الدراسة ومشكلتها

_____:

:

.( )

) ( ):
.( ) ( ) (

" : -

-

.( ) "

-

-

" :

.( ) "

. ( )

. ( )

. ( ) :

.

⋮
_____

.

.( )

.

.

.( )

. ( )

:

.

⋮
_____

:

-

.

-

.

-

-

-

):

. (

-

⋮
_____

:

-

.

-

.

-

.

-

-

-

.

.

⋮

_____

(

(

(

:

-

-

-

۲۰

∴
_____

.

∴

/

∴

∴
_____

∴ ( )

∴

( )"

∴
"

"

∴

( )

.

∴

"

( )

: " :
( ) "

.
" :
) "

. (" :
( ) "

.

الفصل الثاني

أدبيات الدراسة

:

:

الفصل الثاني

أدبيات الدراسة

:

أولاً : الإطار النظري :

:

. ( )

( )
.( )
:

.

⋮
_____

.

.( )

.( )

. ( )

.

⋮
_____

. ( )

. ( )

. ( )

.

_____

.

. ( )

:

. ( )

:

:

:

:

.

-

۳.

:

-

.

-

:

-

.

-

:

-

.

-

.

-

.

-

( )

.

-

.

-

.

-

.

-

-

( )

-

:

.

-

:

.

-

.

-

.

-

.

-

( )

( )

-
-
-
-
-
-
-
-

( )

-

.

( )

-

.

-

( )

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

( )

.

-

.

-

.

-

.

-

.

•
•

•
•

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

.

.

-

.

-

.

-

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

:

:

:

:

-

.

-

.

-

.

:

:

. ( )

⋮
_____

.

:

:

:

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

( )

:

:

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

: -

( )

.

: -

: -

.

: -

( )

.

( )

: -

( )

.(%)

: :

:

( ) -

( )

( )

- - -

.(

.

.

/// /

///

/// /

.( )

/// /

/// -

:

.

:

.( )

∴ _____
∴

( )
- -

( ) ( )
( ) ( )
( )
( )

∴

∴ ( )

.
. / -
. / -
. / -
. / -
. / -
. / -

. ( ) / -

. / -

. / -

. ( ) / -

. / -

( ) . / -

.

.

)

(

.

( )

: ( )

.( ) :

( ) :

.( ) :

.( ) :

.( ) :

.( ) :

( ) :

.( ) :

.( ) :

.( ) :

) ( ) :

.(

.
( )

) .

. (

( )

-

( )

. (

)

( )

.

ثانياً : الدراسات السابقة :

:

:

:

:-

( )

-

)

(

:

( )

-

-

-

( )

-

("

"

)

( )

-

.

-

.

-

.

( )

-

(

)

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

:

-

.

( )

-

.

-

.

( ) -)

(" ")

:

.

.

.

.

.

( ) -)

(

( )

:

-

.

-

:

.

-

:

.

-

:

.

( )

-

)

("

"

( ) ( ) ( )

:

-

%

%

%

.

-

%

:

%

%

.

:

-

%

%

%

.

-

%

%

,

.

,

∴ _____ -

(( ) -)

( )

:

:

-

.

-

.

( ) -)

(

:

:

-

.

-

.

( )

-

(

)

( )

( )

/

( )

:

-

.

-

.

-

.
 -
 .
 -
 :
 .
 ( )
 ( )
 :
 :
 :
 -
 .
 -
 .
 .
 -
 .
 -
 :
 :
 .

:

:

.

( )

-

-

)

(-

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

( )

:

-

( )

-

.

( )

-

( )

( )

-

.

( ) -
)
 (

( )

:

:

:

-

-

-

:

:

-

-

-

-

:

:

-

. -
 (( ) -)

( )
 ( )
 (%) ( )

:
 . -
 . -
 . -

( ) -
)
(

:

:

-

( )

( ) ( )

) ( )

(
( )

)

.(

-

:

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

. -
-

( ) -
)
(" "

( ) ( ) : ( )
:

. -
-
.
-
.
-

( ) -
( )

: ( )
( )

% ( )

:

-

:

:

.

-

:

:

.

-

-

.

( )

-

)

(

:

-

.(% ,)

-

%

( )

%

( )

.

( ) -
( )

( )

( )

( )

:

.

.

.

.

-

-

-

-

		:		:
		:		-
:(	)(Wells and others)			-
(	)			)
.	(	/		
	/			
( )				
	( )	( )	( )	
:				
				-
.				
)				-
	.	(		-
				-
	.			-

$$: (\frac{ : }{ (\text{Hibert}) } : -)$$

)

(

:

-

)

.(

-

.

-

.

-

.

v.

:( ) (**Bowen and others**) -
( ))

:

-

.

-

.

-

.

-

.

-

:

.

:( )(**Buckner and James**) -
(" ")

( )

:

. ( ) -

( ) -

. ( )

( ) -

: ( ) -

: -

( )

.

⋮ _____

: ( )

:
)

) ( ) ( )
( ) ( ) ( )
)

(
( )
( )
( )

:

.

:
)

( ) ( ) ( )
( ) ( ) ( )
( )
( )
( ) ( )

الفصل الثالث

منهج الدراسة وإجراءاتها

الفصل الثالث

منهج الدراسة وإجراءاتها

_____:

"

." ( )

_____:

( ) /

( ) : ( )

( ) ( )

( )

( ) : ( )

( ) ( )

." ( )

_____:

( )

( ) ( )

( )

( )

( ) : % ( )

( )

( )

(/ / /)

( )

:

( )

%		
% ,		
%		
% ,		
%		

% , ( )

% ,

%

( )

:
( )

%		
% ,		( ) ( )
% ,		( ) ( )
% ,		( ) ( )
% ,		- ( )
%		

( )

% ,

% ,

% ,

% ,

( )

:

( )

%		
%		
% ,		
% ,		
% ,		
% ,		
%		

( )

% ,

% ,

% ,

% ,

( )

( )

( )

( )

:

( )

%		
% ,		
% ,		
% ,		
% ,		
%		

% , ( )

% ,

% ,

% ,

.

_____

:

أ-

. ( ) ( )

ب-

. ( ) ( )

)

(

-

-

-

-

:

( )

( )

( )

. ( )

( )

.

Λ.

:

-

) ( )

(" "

. (" " " ")

-

. ( ) ( )

( )

,

.

( )

** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
** /		** /	
		** /	

**

,

*

,

( )

,

.

:

. ( )

( )

	,		( )
	,		( )
		,	

( )

(,) ( )

(,)

(,) ( )

.

_____

-

- ( ) ( )
( )

( )

. /

الفصل الرابع

تحليل نتائج الدراسة وتفسيرها

الفصل الرابع

تحليل نتائج الدراسة وتفسيرها

( )

- - -):

(

:

.

- ,)

(- ,) :

- ,)

(, - ,)

(,

.

(, -)

(,

:

-

-

-

:

(- - -)

:

:

:

( )

.

( )

		%		%		%		%		%		
	'			'		'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'					'		'		'		
	'	'		'		'		'		'		
	'	'		'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'					'		'		'		
	'	'		'		'		'		'		

( )

%

(, -)

%

( )

( )

.

: ( )

( )

(,)

:

: ( ) ( ) :

(,)

( )

( )

:

(,)

:

(,)

: ( )

( )

:

: ( )

(,)

: ( )

(,)

. (,)

:

:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%		
	'			'		'		'		'		
	'					'		'		'		
	'					'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'	'		'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'					'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'	'		'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'	'		'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		

( )

		%		%		%		%			
'	'		'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'	'		'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'	'		'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'	'		'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'	'		'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'	'		'		'		'		'		
'			'		'		'		'		
'			'		'		'		'		

( )

% , (, - ,)
)

) % , (

(

: ( ) ( )

(,)

: ( )

: ( ) (,)

: ( ) (,)

( ) ( ) (,)

:

: ( ) (,)

(,)

: ( )

( ) (,)

(,)

:

: ( ) ( ) : ( )
(,)

: ( ) (,)
(,) : ( ) ( ) :

: ( ) ( ) (,)

( ) : (,) : ( )

: ( ) (,)

( ) (,) : ( ) ( )

(,) : ( )

( ) : (,) : ( ) ( )

: ( ) (,)

: ( ) ( ) (,)

(,)

: ( )

(,)

: ( ) ( )

: ( ) (,)

: ( ) ( ) (,)

( ) : (,)

: ( )

(,)

: ( )

: ( ) (,)

(,)

: ( ) ( ) :

$(,)$
 $: ( )$
 $: (,)$
 $: ( ) ( )$
 $: ( ) ( )$
 $(,)$
 $(,)$
 $: ( )$
 $(,)$
 $: ( )$
 $: ( )$
 $(,)$
 $. (,)$

:
:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%		
	,			,		,		,		,		
	,	,		,		,		,		,		
	,	,		,		,		,		,		

( )

(, - ,)

: ( )

: ( )

(,)

(,)

( )

.(,)

:

-

)

( ) (

) ( ) ( )

(

-

( )

-

-

% ,

-

-

-

:

:

:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%		
	,			,		,		,		,		
	,	,				,		,		,		
	,	,		,		,		,		,		
	,	,		,		,		,		,		
	,			,		,		,		,		
	,	,				,		,		,		
	,			,		,		,		,		
	,	,		,		,		,		,		

( )

( ): (, -)

: ( )

:

. (,)

) ( ) ( )
( ) ( ) ( )

·
: ( ) ( )

(,)

) ( )
· ( ) ( ) ( ) ( )
: ( ) ( )

(,)

·
) ( ) ( )

( ) ( ) (

.

: ( )

(,)

( ) ( ) ( )

( ) ( )

.

: ( )

(,)

( ) ( )

( ) ( ) ( )

.

: ( )

(,)

) ( ) ( )

.(

:

:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%		
	'			'		'		'		'		
	'					'		'		'		
	'					'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'	'		'		'				'		
	'			'		'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'			'		'				'		
	'	'				'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'	'				'		'		'		
	'			'		'		'		'		
	'			'		'		'		'		

( )

		%		%		%		%			
'	'		'		'			'			
'	'		'		'		'	'			
'	'		'		'		'	'			
'			'		'		'	'			
'	'		'		'		'	'			
'			'		'		'	'			
'	'		'		'		'	'			
'			'		'		'	'			
'	'		'		'		'	'			
'			'		'		'	'			
'	'		'		'		'	'			
'			'		'		'	'			
'	'		'		'		'	'			
'			'		'		'	'			

( )

): (, - ,)

: (

: ( ) ( )

(,)

( )

( )

) ( ) ( ) ( )

.

(

: ( )

(,)

( )

( ) ( ) ( )

.

: ( )

(,)

: ( ) ( )

(,)

) ( ) ( )
( ) ( )

: ( )

(,)

: ( )

(,)

: ( ) ( )

(,)

( )

( ) ( )

: ( )

(,)

:

) ( ) ( ) ( )

.( ) ( ) ( ) ( )

: ( )

(,)

(,) : ( )

(,) : ( )

(( ) ( )) ( ) ( )
.
(,) : ( )

)
(( ) ( ) ( ) ( ))
.
(,) : ( )

: ( ) ( )

(,)

( )

( ) ( )

: ( )

(,)

: ( )

(,)

(,) : ( )

% , .

: ( )

(,)

: ( ) ( )

(,)

)
( ) ( ) (

11.

% ,

: ( )

(,)

: ( )

(,)

.

111

:

:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%		
	,	,		,		,		,		,		

( )

: ( )

(,)

:

:

:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%			
	,					,		,		,			
	,			,		,		,		,			

( )

-)

:

( )

(,

: ( )

(,)

) ( )

( ) (

: ( )

(,)

.

:

:

( )

:

( )

		%	%		%		%		%			
	'	'			'		'		'			
	'				'		'		'			
	'	'			'				'			
	'	'		'	'		'		'			
	'			'	'		'		'			
	'			'	'		'		'			
	'			'	'		'		'			
	'	'		'	'		'		'			
	'	'		'	'		'		'			

( )

		%		%		%		%		%		
'	'		'		'		'		'			
'					'				'			
'			'		'		'		'			
'	'		'		'				'			
'					'				'			
'	'		'		'		'		'			
'					'		'		'			
'	'		'		'		'		'			
'					'		'		'			
'	'		'		'		'		'			
'					'		'		'			
'	'		'		'		'		'			
'					'		'		'			
'	'		'		'		'		'			
'					'		'		'			

( )

) (, - ,)

: ( )
: ( )

(,)

: ( )
(,)

: ( )
(,)

) ( ) ( )
.
: ( )
(,)

(

( ) ( )

: ( )

(,)

)

( ) ( ) (

: ( ) ( )

(,)

% ,

( )

: ( )

(,)

( )

.

: ( )

(,)

( )

( )

: ( ) ( )

(,)

( )

.

: ( )

(,)

.

: ( ) ( )

(,)

( ) ( )
 : ( ) ( )
 (,)

( )

(,) : ( )
 (,)

% ,

: ( ) ( )
 (,)

( )
 ( ) ( )
 ( ) .

.
 : ( )
 (,)

% ,

.
 : ( )
 (,)

% ,

.
 : ( )

(,)

.
 : ( )

(,)

۱۲.

(,)

. : ( )

% ,

(,)

. : ( )

.

:

:

( )

:

( )

		%		%		%		%		%	
	,			,		,		,		,	
	,	,		,		,		,		,	

( )

:

: ( )

(,)

: ( )

(,)

:

:

(-   -   -   )

:

.

(   )

:

(   )

/	/	/	/			
		/	/			
/	/	/	/			
		/	/			
/	/	/	/			
		/	/			

( )
 (,)
 ( ) ( )
 ( )
 :
 ( )
 ( )

,	,	,		
			,	
			,	
	*	*	,	

( )
 (,)
 ( )
 ( )
 (,)
 ( )

.

:

( )

( )

,	,	,		
			,	
			,	
	*	*	,	

( )

(,)

( )

( )

(,)

( )

.

.

:

( )

:

( )

	/	/	/			
		/	/			
	/	/	/			
		/	/			
	/	/	/			
		/	/			

( )

( ) ( )

.

:

. ( )

:

( )

	'	'	'			
		'	'			
	'	'	'			
		'	'			
	'	'	'			
		'	'			

( )

( ) ( )

% ,

:

. ( )

:

( )

	'	'	'			
		'	'			
	'	'	'			
		'	'			
	'	'	'			
		'	'			

( )

( ) ( )

.

الفصل الخامس

مخلص الدراسة والتوصيات والمقترحات

: *

: *

الفصل الخامس

ملخص الدراسة والتوصيات والمقترحات

أولاً : ملخص الدراسة :

:

-

(, -)

%

)

:(

)

(

%

)

:(

)

.(

-

(, - ,)

% ,

)

) : (

. (

% ,

)

): (

.

-

:

.

:

.

-

.

-

.

-

.

ثانياً : التوصيات والمقترحات:

:

-

:

:

.

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

-

.

المصادر والمراجع

- * أولاً : المصادر
- * ثانياً : المراجع العربية
- * ثالثاً : المراجع الأجنبية

المصادر والمراجع

_____ :

.

.

.

.

.

_____ :

.

( ) .

/

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

"

"

.

.

.

// / -

( )

)

(

( )

( )

( )

( )

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

( )

.

.

.

.

.

.

.

.

.

/ / / . .
 . / / - . .
 .
 : _____ :

47. Buckner, Kermit-C; McDowelle, James-O "Developing Teacher Leaders: Providing Encouragement Opportunities, and Support" NASSP-Bulletin; May 2000.

48. Childs-Bowen, -Deborah; Moller, -Gayle; Scrivner, -Jennifer "Principals: Leaders of Leaders" NASSP-Bulletin; May 2000.

49. Hibert, Kirsten-Mikel "Mentoring Leadership" Phi-Delta-Kappan; Sep 2000.

50. Wells-Zella; Scollay, - Susan-J; Rinehart, -James-S, "A comparison of Jobs Responsibilities of Kentucky's 1997-98 Induction- Year Intern Principals and Assistant Principals " Paper Presented at the Annual Meeting of the Mid-Soath Educational Research Association , November 1999.

الملاحق

- ملحق رقم (١) *
- ملحق رقم (٢) *
- ملحق رقم (٣) *
- ملحق رقم (٤) *
- ملحق رقم (٥) *

ملحق رقم (١)

أسماء المحكمين

ملحق رقم (٢)
الاستبانة بصورتها الأولية

ملحق رقم (٣)
الاستبانة بصورتها النهائية

ملحق رقم (٤)

خطاب عميد كلية التربية بخصوص
تطبيق الاستبانة

ملحق رقم (٥)

خطاب مدير الإدارة العامة للتربية
والتعليم بمنطقة حائل بخصوص
تطبيق الاستبانة